

Editorial

P. T. FRANGOPOL*, A. D. CORLAN

În ultimul deceniu, obiectivul politicilor științei în România a fost restructurarea sistemului de cercetare după modelul celor din Uniunea Europeană și din țările OECD, model față de care sistemul românesc, izolat vreme de mai multe decenii, evoluase într-o direcție contraproductivă.

Putem considera că prin adoptarea legii educației naționale și prin ultima revizuire a legii cercetării, o dată ce aceste noi normative devin funcționale, restructurarea de ansamblu a sistemului se va fi realizat în perspectiva anului 2013.

Până în 2005, divergențele sistemului față de modelul occidental erau așa de mari încât puteau fi corectate prin cele mai simple măsuri, oricât de grosiere, cum au fost: lansarea Planului Național I, adoptarea ordonanței 57/2002 (legea cercetării) și a statutului personalului de cercetare.

După aceste măsuri formale au persistat, desigur, diferențe de conținut care au dus la apariția unei binevenite dispute publice, documentabilă prin articole publicate în presa generală, serii de volume și două publicații periodice, dedicate: revista on-line Ad Astra și Revista de Politică Științei și Scientometrie a CNCSIS — o revistă cu o distribuție inițial foarte limitată.

Peisajul publicistic al anilor 2005–2009 în domeniul politicilor științei a constat în lucrările apărute în aceste reviste, unele dintre ele bazate pe studii statistice detaliate, cu o metodologie mai mult sau mai puțin solidă, împreună cu publicațiile colectate pe site-ul Ad Astra (în secțiunea “biblioteca de știință”). La acestea s-au adăugat tot mai frecvente articole de opinie în presa generală care documentează destul de amplu atitudinile autorilor și cititorilor față de chestiuni tangente politicilor cercetării științifice, în special cele legate de obținerea de titluri academice. Totuși, aceste articole de opinie pot cu greu constitui, singure, o bază de fundamentare obiectivă a deciziilor de investiții în domeniu.

Aceste documente publice au stat la baza măsurilor legislative inițiate în anii 2010–2011, măsuri care definitivează restructurarea sistemului de cercetare după modelul occidental contemporan.

În mod aparent surprinzător, nici revista Ad Astra și nici revista CNCSIS n-au mai apărut după 2009. De atunci au devenit tot mai dificil de identificat analize cantitative ale stării cercetării, cu excepția Cartei Albe a Cercetării de pe situl Ad

Astra, care însă nu conține și interpretări predictive ci doar o expunere a datelor. Recent a apărut pe site-ul ANCS raportul de evaluare intermediară al Planului Național II și putem identifica și alte câteva exemple ocazionale de astfel de analize.

Cu toate acestea, din eseurile de opinie care din fericire continuă să apară, rezultă că preocuparea privind fundamentarea politicilor științei, inclusiv predicția cantitativă (scientometria) a crescut între timp, multe noțiuni cum ar fi diverși indicatori - de genul factorului de impact sau al scorului de influență - devenind tot mai uzuali.

Pe de altă parte, ansamblul legilor, exemplelor și studiilor cantitative despre societățile și sistemele științifice, numite uneori “scientometrie”, sunt pur și simplu ignorate în disputele locale, deși un corpus important al acestor publicații este disponibil online. Rămân aproape nemenționate, de exemplu, efectele legii lui Matei sau parametrii distribuțiilor Pareto ai indicilor bibliometrici și implicațiile lor. Niciun participant la aceste dispute nu evocă vreun rezultat al lui Merton, Garfield, De Solla Price sau Tibor Braun sau vreun articol din Science sau din Scientometrics.

O ilustrare edificatoare a substratului acestei situații o constituie observația frecventă din presa generală conform căreia scientometria ar fi aplicarea metodelor ingineresti în evaluarea științelor, inclusiv a celor socioumane, unde ar fi inadecvate, fiind ingineresti. De fapt, scientometria este componenta cantitativă a sociologiei cercetării, adică acea ramură a sociologiei care studiază societățile științifice, fiind în esență o disciplină sociumană, care abordează un obiect de studiu social și economic cu mijloace cantitative.

Evoluția sistemului științific este, în esență, evoluția societăților științifice, ‘societăți’ în sens larg, de grupuri de persoane, care colaborează într-un scop comun, iar politicile științei sunt măsuri normative și mai ales decizii de investiții, care urmăresc să influențeze această evoluție.

Fundamentarea politicilor implică două componente:

1. predicția efectelor diverselor măsuri și decizii de investiții—o aplicație a scientometriei;
2. selecția măsurilor prin optimizarea efectelor prezise față de interese, care trebuie și ele formulate într-o formă utilizabilă pentru acest scop.

Putem privi politica ultimului deceniu în materie de politici ale științei prin prisma acestor componente. Interesul general al României a fost integrarea în Uniunea Europeană, iar ca parte a acestui proces de integrare sistemul de cercetare a fost ajustat formal la structurile, măsurile și sistemul de valori european, în percepția existentă, uneori superficială. Măsurile luate și efectele lor au fost evaluate din perspectiva diferențelor încă detectabile între structurile naționale și cele considerate a fi în general specifice țărilor Uniunii Europene.

O dată ce ajustarea formelor de funcționare a sistemului științific a fost, în mare, făcută, acest interes mimetic încetează de fapt, iar sistemul românesc se găsește în fața unor probleme de evaluare a intereselor proprii de cercetare și de argumentare a politicilor și deciziilor de investiții exprimabile în aceiași termeni cu cei folosiți în țările dezvoltate.

Necesitatea răspunderii sistemului de cercetare față de interesele publice ar trebui să ducă, în timp, la apariția unor societăți învățate dedicate studierii fenomenului și optimizării acestor predicții și măsuri. În practică, acest proces poate dura o generație. Pentru a-l accelera, cu sprijinul Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică, sub egida Colegiului Consultativ pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare, editura INOE lansează o revistă recenzată, intitulată "Revista de Politica Științei și Scientometrie", serie nouă (RPSS). Revista continuă, în linii mari, misiunea primei serii, apărute sub egida CNCSIS și condusă de dl prof. Radu Munteanu, cea mai mare parte a Colegiului Editorial al primei reviste onorând și apariția prezentei publicații.

RPSS își propune să publice:

1. studii scientometrice descriptive și predictive, cuprinzând evaluarea efectului specific al legilor scientometrice în România;
2. modele predictive pentru evoluția societăților și sistemelor științifice;
3. descrieri istorice ale instituțiilor, organizațiilor și domeniilor de cercetare din România și a dinamicii acestora;
4. formulări ale diverselor interese publice, naționale, locale sau sectoriale care ar trebui satisfăcute de către sistemul de cercetare;
5. treceri în revistă ale principalelor dezvoltări în domeniul scientometriei și al fundamentării politicilor de cercetare apărute pe plan internațional;
6. recenzii de cărți;
7. comentarii

Sensul termenului "scientometric" pentru prezenta publicație este mai larg decât sensul de "bibliometric" cu care pare a se confunda, adeseori, în literatura de limbă română și mai apropiat de

sensul folosit în proiectul Starmetrics. Bibliometria constă în măsurarea publicațiilor și citațiilor, prin număr, volum, sau alte metrici derivate. Scientometria include măsurători bibliometrice, dar și multe altele, fie economice, cum ar fi: costuri, fluxuri de mărfuri, volumul sau intensitatea unor activități, fie date despre personal și resurse umane, diverse scoruri de performanță și distribuțiile lor în populație, efecte sociale și pe sănătate, ca de exemplu: mortalități, morbidități, ani de viață salvată, atunci când sunt în relație cu activități de cercetare.

Scientometria, ca și sociologia cercetării, este, în primul rând, o știință, adică un corp de legi și metode predictive a căror validitate este guvernată exclusiv de verificarea experimentală (măsurată a) predicțiilor.

Genul literar pe care dorim să-l încurajăm în paginile revistei este genul scolastic, constând în formularea succintă și la propriu a motivațiilor, metodelor predictive și rezultatelor privind obiectul de studiu și în discuția comparativă a propriilor rezultate și predicții cu cele publicate anterior în literatura de specialitate, cu luarea în considerare a tuturor unghiurilor de vedere disponibile privind o problematică. Toate afirmațiile dintr-un articol trebuie să fie explicit încadrate în: date observate, afirmații făcute anterior în alte surse, care trebuie citate, metode folosite, consecințe logice ale altor afirmații, cu indicarea acestora, opinii personale.

Nu putem decât să sperăm că revista va atrage contribuții substanțiale și relevante despre cum este, ce ar trebui să realizeze și cum ar putea s-o facă sistemul de cercetare. Sperăm, de asemenea, ca aceasta să genereze emulație și dispute constructive și să ducă, efectiv, la mai buna optimizare a politicilor și investițiilor în știința, economia și societatea românească.

* Autor corespondent: pfrangopol@clicknet.ro